

УДК 343.01

Ігор Васильович РИБІН,

провідний фахівець з організації наукової роботи
відділу забезпечення діяльності центру Харківського
науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ МАТЕРІАЛІВ ПРАЦІВНИКАМИ ЕКСПЕРТНИХ ПІДРОЗДІЛІВ, КУРСАНТАМИ, СТУДЕНТАМИ, АСПІРАНТАМИ ТА СЛУХАЧАМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Науково-дослідна та інноваційна робота працівників експертних підрозділів, курсантів, студентів, аспірантів та слухачів закладів вищої освіти МВС України є найважливішим аспектом формування особистості фахівця високої кваліфікації.

Написання наукових статей, формування криміналістичної методики неможливе без проведення певних, навіть найпростіших, досліджень. Практичний працівник, який займається науковою роботою або курсант спочатку самостійно визначає тему дослідження та особисто контролює терміни виконання. Витрачаючи свій вільний час, вони розвивають такі важливі якості, як творче мислення, відповідальність та вміння відстоювати власну точку зору.

При виборі напрямку наукової роботи потрібно врахувати, що тема роботи повинна бути:

- а) актуальною як з практичної, так і з теоретичної точок зору;
- б) посиленою для виконання;
- в) перспективною для подальшого продовження роботи в цьому напрямку;
- г) достатньо забезпеченою відповідним первинним матеріалом;
- д) цікавою для дослідника, що стимулює пошукову ініціативу.

Написання наукової статті або формування криміналістичної методики вимагає передусім чіткого уявлення про рівень розробки досліджуваної теми. Ось тому потрібно ознайомитись із основною літературою, що стосується обраної теми (монографії, статті і т.п.). У пошуках цієї літератури допоможуть систематичний та алфавітний збірники, а також різноманітні бібліографічні покажчики.

Криміналістична методика це розділ науки криміналістики, який являє собою систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій, що забезпечують оптимальну організацію розслідування та запобігання окремим видам злочинів [2].

Одним з принципів формування криміналістичної методики є вивчення і використання передового досвіду практики.

До джерел методики розслідування відносяться:

- передовий досвід органів внутрішніх справ, прокуратури і судів по розслідуванню злочинів; експертна практика криміналістичних, судово-медичних і інших установ;
- положення загальної теорії криміналістики, криміналістичної техніки і тактики; у методиці втілюються акумульовані положення і рекомендації техніки і тактики. Вони знаходять реальне втілення в розслідуванні;
- норми кримінального закону, що встановлюють ознаки окремих злочинів, норми кримінально-процесуального закону, що визначають предмет і межі доведення;
- положення кримінології, теорії ОРД загальної і судової психології, судової статистики, теорії інформації, організації праці і управління, а також даних інших наук. Наприклад судової медицини, психіатрії, судової бухгалтерії і т.п. [2].

Літературу доцільно записувати, зазначаючи всі дані про роботу: прізвище та ініціали автора, назву монографії, статті чи збірника статей, тез, місце, рік видання, назву видавництва, кількість сторінок, зміст або цитати.

Посилює достовірність одержаних результатів комбіноване використання джерел різних типів, але дуже важливо, щоб ці джерела точно відповідали поставленим завданням і співвідносились із темою наукової роботи. Фактичний матеріал найзручніше записувати із

обов'язковим посиланням на джерела (назва твору, журналу, газети, словника і сторінки тощо). Записаний матеріал зручно аналізувати, класифікувати.

Наукова стаття – один із основних видів наукової роботи. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне питання за темою дослідження, фіксує науковий пріоритет автора.

Традиційно структура наукової статті містить такі компоненти: вступ, основну частину, висновки, перелік використаної літератури. Іноді доповнюється переліком умовних скорочень, переліком використаних джерел і додатками [3].

Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки авторам.

Оптимальний обсяг наукової статті 6–12 сторінок (0,5–0,7 друкованого аркуша). Стаття має просту структуру, її текст, як правило, не поділяється на розділи і підрозділи.

Умовно в тексті можна виділити такі структурні елементи.

1. Вступ – постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок з найважливішими завданнями, що постають перед Україною, значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності (1 абзац або 5 – 10 рядків).

2. Основні (за останній час) дослідження і публікації, на які посилається автор; сучасні погляди на проблему; труднощі при розробці даного питання, виділення невирішених питань у межах загальної проблеми, яким присвячена стаття (0,5–2 сторінки друкованого тексту через два інтервали).

3. Формулювання мети статті (постановка завдання) – висвітлюється головна ідея публікації, яка істотно відрізняється від сучасних уявлень про проблему, доповнює або поглиблює вже відомі підходи; звертається увага на введення до наукового обігу нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених.

Мета статті випливає з постановки наукової проблеми та огляду основних публікацій з теми (1 абзац або 5–10 рядків).

4. Виклад змісту власного дослідження – основна частина статті. У ній висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, аналіз фактичного матеріалу, особистий внесок автора в досягнення і реалізацію основних висновків тощо (3–4 сторінки).

5. Висновки, в яких висвітлюється точка зору автора, зміст висновків і рекомендацій, їх значення для теорії і практики, суспільна значущість (1/3 сторінки) [1].

Суттєвою допомогою в підготовці публікацій слугують такі методичні прийоми викладу наукового матеріалу:

- послідовний;
- цілісний (з наступною обробкою кожної частини, розділу);
- вибіркового (частини, розділи пишуться окремо за будь-якою послідовністю). Залежно від способу викладу різним буде темп і кінцевий висновок.

Послідовний виклад матеріалу логічно зумовлює схему підготовки публікації: формулювання задуму і складання попереднього плану; відбір і підготовку матеріалів; групування матеріалів; редагування рукопису.

Перевага цього способу полягає в тому, що виклад інформації здійснюється в логічній послідовності, що унеможливорює повтори та пропуски.

Його недоліком є нераціональне використання часу. Поки автор не закінчив повністю черговий розділ, він не може перейти до наступного, а в цей час матеріал, що майже не потребує чистового опрацювання, чекає на свою чергу.

Цілісний спосіб – це написання всієї роботи в чорновому варіанті, а потім обробка її в частинах і деталях, внесення доповнень і виправлень. Його перевага полягає в тому, що майже вдвічі економиться час при підготовці чистового варіанта рукопису. Разом з тим є небезпека порушення послідовності викладу матеріалу.

Вибірковий виклад матеріалу досить часто використовується дослідниками. Над матеріалом працюють у будь-якій зручній послідовності. Необхідно кожний розділ доводити до кінцевого результату, щоб при підготовці всієї роботи частини були майже готові до публікування.

Кожний автор вибирає для себе найпридатніший спосіб для перетворення так званого чорнового варіанта рукопису в проміжний або чистовий (остаточний).

У процесі написання наукової статті умовно виділяють такі етапи: формулювання задуму і складання попереднього плану; відбір і підготовка матеріалів; групування матеріалів; опрацювання рукопису [1].

Формулювання задуму здійснюється на першому етапі. Слід чітко визначити мету даної роботи; на яке коло читачів вона розрахована; які матеріали в ній подавати; яка повнота і ґрунтовність викладу передбачається; теоретичне чи практичне спрямування; які ілюстративні матеріали необхідні для розкриття її змісту. Визначається назва роботи, яку потім можна коригувати.

На етапі формулювання задуму бажано скласти попередній план роботи. Відбір і підготовка матеріалів пов'язані з ретельним доббором вихідного матеріалу: скорочення до бажаного обсягу, доповнення необхідною інформацією, об'єднання розрізнених даних, уточнення таблиць, схем, графіків. Підготовка матеріалів може здійснюватися у будь-якій послідовності, окремими частинами, без ретельного стилістичного відпрацювання. Головне – підготувати матеріали в повному обсязі для наступних етапів роботи над рукописом.

Групування матеріалу – це вибір варіанта його послідовного розміщення згідно з планом роботи.

Набраний у текстовому редакторі матеріал за необхідності можна структурувати. З'являється можливість побачити кожную з частин окремо і всю роботу в цілому; простежити розвиток основних положень; домогтися правильної послідовності викладу; визначити, які частини роботи потребують доповнення або скорочення. При цьому всі матеріали поступово розміщують у належному порядку, відповідно до задуму.

Шліфування тексту статті починається з оцінки його змісту і структури. Перевіряється і критично оцінюється кожний висновок, таблиця, кожне речення, окреме слово. Слід перевірити, наскільки назва роботи і назви розділів і підрозділів відповідають їх змісту, наскільки логічно і послідовно викладено матеріал. Доцільно ще раз перевірити аргументованість основних положень, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість роботи, її висновки і рекомендації. Слід мати на увазі, що однаково недоречними є надмірний лаконізм і надмірна деталізація у викладі матеріалу. Допомагають сприйняттю змісту роботи таблиці, схеми, графіки [1].

Наступний етап роботи над рукописом – перевірка правильності його оформлення. Це стосується рубрикації посилань на літературні джерела, цитування, написання чисел, знаків, фізичних і математичних величин, формул, побудови таблиць, підготовки ілюстративного матеріалу, створення бібліографічного опису, бібліографічних покажчиків. До правил оформлення друкованих видань висуваються специфічні вимоги, тому слід керуватися державними еталонами, довідниками, підручниками, вимогами видавництва і редакцій.

Кожна сучасна наукова стаття класифікується за індексом УДК. Грамотне виконання цієї процедури дає змогу ввести статтю до наукового обігу після опублікування та зробити її доступною для вивчення і цитування у найвіддаленіших куточках планети. Універсальна десяткова класифікація (УДК) – це бібліотечна класифікація документів, що широко використовується в усьому світі для систематизації творів науки, літератури і мистецтва, періодичного друку, різних видів документів та організації картотек. Універсальна десяткова класифікація розроблена Міжнародним бібліографічним інститутом у 1895–1905 рр. на основі «Десяткової класифікації» американського бібліотекознавця Мелвіла Дьюї [3, с. 13].

Заключний етап – це літературна правка. Її складність залежить від мовностильової культури автора. Одночасно з літературною правкою автор вирішує, як розмістити текст і які потрібні в ньому виділення.

Список бібліографічних посилань: 1. Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України : постанова Вищої атестаційної комісії України від 15.01.2003 № 7-05/1 // ЛігіЗакон : портал. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS1206.html (дата звернення: 15.10.2018). 2. Лузгін І. М. Моделирование при дослідженні злочинів. М. : Юрид. літ., 1981. 152 с. 3. Вернигора Н. М. Написання сучасної наукової статті : метод. рекомендації. Київ, 2015. 28 с.

Одержано 18.10.2018

УДК 343.137.5

Віталій Володимирович РОМАНЮК,

кандидат юридичних наук, слідчий організаційно-методичного
відділу слідчого управління ГУНП в Харківській області

ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ДО ВІДКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Проблема відносин держави і дитини в кримінально-правовій та кримінальній процесуальній площині потребує удосконалення, зокрема у законодавчій площині.

Реформування правоохоронних органів, в тому числі Національної поліції має свої позитивні результати у боротьбі із злочинністю неповнолітніх. Так, згідно із статистичними даними, за 8 місяців 2018 року на території Харківської області розпочато 202 кримінальних проваджень за участю неповнолітніх, в той час як у 2017 році – 242. В той же час у 2018 до суду з обвинувальним актом спрямовано 177, проти 190 кримінальних проваджень за аналогічний звітний період у 2017 році.

Процедура початку досудового слідства є першим етапом кримінального провадження щодо неповнолітніх. Чинні положення Кримінального процесуального закону не передбачають жодних процесуальних особливостей перевірконого характеру від моменту подання заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення чи після самостійного виявлення слідчим, прокурором до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку розслідування, крім випадків, визначених у ч. 3 ст. 214 КПК України. При цьому важливою запорукою виконання завдання кримінального провадження, що полягає у захисті особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороні прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження є своєчасне та належне реагування на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення.

Так, під час або відразу після проведення огляду місця події до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може виникнути необхідність у отриманні додаткової інформації, яка допоможе визначити ознаки кримінального правопорушення. Ще більшої актуальності набуває це питання у випадку, якщо діяння, про яке йдеться у джерелі інформації ймовірно вчинене неповнолітньою або малолітньою особою. Звичайно невстановлення цієї обставини не впливає на рішення уповноваженої особи щодо внесення відомостей до ЄРДР, але не з'ясувавши, на перший погляд, такий незначний факт керівник органу досудового розслідування може припуститися порушення вимоги ч. 2 ст. 484 КПК України щодо обов'язку визначення спеціально уповноважений слідчого на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх.

Аналіз кримінальних проваджень вказує, що заяви і повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення потребують ґрунтовної перевірки у разі:

- наявності у такому джерелі інформації істотних протиріч щодо обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- якщо звернення відбулось через значний проміжок часу після вчинення на думку заявника протиправного діяння;
- викладення інформації поверхнево, без уточнення відомостей, необхідних для прийняття рішення про початок кримінального провадження;
- обґрунтованих сумнівів щодо віку особи заявника, а також віку особи, запідозреної у вчиненні кримінального правопорушення і т. ін.

Відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України, слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного внесення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Звичайно, в теоретичному аспекті розуміння такого явища не виникає жодної проблеми, проте за час